

Dembowska, Maria

"An Attempt at a Bibliography of
Bibliographies in Science of Science",
Ann Kerstin Tuneld, Carin Dedijer,
Maj-Britt Johansson, Lund 1966 :
[recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 14/2, 391-393

1969

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W bibliografii odnotowano kilkadziesiąt prac tych uczonych. Zarejestrowano także dwie prace znakomitego znawcy ludów wschodnich Józefa Kowalewskiego¹, dotyczące buddyjskiej kosmologii i chińskiego kalendarza.

Szczególnie interesujący dla historyka nauki jest dział historii astronomii (ss. 54—77), zawierający ok. 350 pozycji bibliograficznych, w tym kilkanaście dotyczących Kopernika.

Warto jeszcze wspomnieć, że w przedmowie do bibliografii autorka dała krótką charakterystykę rozwoju dziewiętnastowiecznego rosyjskiego piśmiennictwa z dziedziny astronomii, ilustrując te wywody 4 tablicami statystycznymi.

Jerzy Rózewicz

Ann Kerstin Tuneld, Carin Dedijer, Maj-Britt Johansson, *An Attempt at a Bibliography of Bibliographies in Science of Science*. Research Policy Program (Lund, Sweden), Lund 1966, kart 69 jednostr. (wydawnictwo powielone).

Cpracowana w szwedzkiej placówce naukoznawczej *Bibliografia bibliografii*, nazwana skromnie „próbą”, stanowi pierwsze bodaj zestawienie spisów publikacji z zakresu szeroko pojętej nauki o nauce.

Bibliografia zawiera 160 numerowanych pozycji, obejmuje jednakże tylko 155 publikacji, ponieważ 5 pozostałych opisów to odsyłacze. Wśród zarejestrowanych w *Bibliografii* spisów piśmiennictwa zdecydowaną większość (100 pozycji) stanowią publikacje samoistne, zwarte lub ciągłe. Reszta pozycji to bibliografie publikowane w czasopismach (np. w „*Isis*”) lub tzw. bibliografie załącznikowe, tj. zestawienia piśmiennictwa zamieszczone w książkach, podające odpowiednią literaturę przedmiotu (np. w dziele W. Beveridge'a *The Art of Scientific Investigation* lub w książce S. Kamińskiego *Pojęcie nauki i klasyfikacja nauk*).

Zasięg chronologiczny *Bibliografii* wyznaczają daty graniczne: 1913 i 1966. Zakres *Bibliografii* obejmuje zarówno problematykę praktyczną organizacji nauki, polityki naukowej, zarządzania nauką, jak i dyscypliny teoretyczne: filozofię nauki, socjologię nauki, psychologię twórczości naukowej, historię nauki i techniki.

Interesująca jest budowa *Bibliografii*, która składa się z trzech części. Część pierwsza, podstawowa, obejmuje alfabetyczny wykaz bibliografii. Część druga, zatytułowana *Contents of Selected Bibliographies*, podaje wykaz zawartości 49 wybranych bibliografii, które są zaznaczone w części pierwszej literą C (*Contents*). Część trzecia zawiera dwa indeksy: przedmiotowy (tematyczny) i geograficzny (według krajów).

Pełny opis bibliograficzny w części I wymienia: autora, tytuł, kolejność wydania, miejsce i rok wydania, liczbę stron oraz liczbę pozycji bibliograficznych składających się na daną bibliografię. Na końcu podana jest nazwa wydawcy, tytuł serii, ewentualnie tytuł, rocznik i numer czasopisma, w którym znajduje się rejestrowana bibliografia. Zaznaczono również pozycje powielone (*mimeographed*) oraz podano informacje, które bibliografie są adnotowane. W opisach publikacji w językach innych niż angielski umieszczono po tytule oryginalnym jego angielskie tłumaczenie. W części II, podającej zawartość niektórych bibliografii, opis bibliograficzny ograniczony jest do niezbędnych elementów (autor, skrócony tytuł).

Po tych wstępnych informacjach o charakterze formalnym postaramy się scharakteryzować omawianą *Bibliografię* od strony merytorycznej.

¹ Por. m.in.: N. O. Szarakszynowa, *Józef Kowalewski na Syberii*. „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, nr 2/1968.

Spisy piśmiennictwa zarejestrowane w *Bibliografii* są nierównej wartości. Obok obszernych bibliografii, liczących niejednokrotnie ponad 1000 pozycji, znajdują się tu zupełnie małe zestawienia, obejmujące kilkanaście lub nawet kilka pozycji. Wśród bibliografii retrospektywnych do najpoważniejszych należą: *Bibliografie literatury o organizaci, rizeni, planovani a koordinaci vedeckeho vyzkumu*. Praha 1964 i 1966 (1340 i 1461 poz. bibliogr.); G. P. Bush, *Bibliography on Research Administration*. Washington 1954 (1412 poz. bibliogr.); M. H. Eller, J. Weiner, *Scientific Personnel. A Bibliography*. Washington 1950 (1746 poz. bibliogr.) oraz bibliografie historii nauk przyrodniczych i historii techniki, publikowane przez Akademię Nauk ZSRR¹. Wśród bibliografii bieżących na uwagę zasługują: „Bulletin Analytique des Ouvrages de Politique Scientifique” (Bruxelles) i *Critical Bibliography* publikowana w czasopiśmie „Isis”.

Można jednakże stwierdzić brak bibliografii naukoznawczych, które niewątpliwie powinny były znaleźć się w *Bibliografii*, jak np.: polski „Przegląd Informacji o Naukoznawstwie”; radziecka „Nowaja Litieratura o Naukie i Naucznoissledowatielskoj Rabotie” (publikowana w 2 seriach — krajowej i zagranicznej — przez Bibliotekę Akademii Nauk w Moskwie²); węgierski przegląd dokumentacyjny z zakresu organizacji nauki i polityki naukowej „Tudományszervezési Tájékoztató”, opracowywany w Bibliotece Węgierskiej Akademii Nauk; „Index to Literature on Science of Science”, wydawany przez Council of Scientific and Technical Research w New Delhi.

Z drugiej strony, spotyka się w *Bibliografii* pozycje nie należące do jej zakresu, np.: M. C. Leikind, *A Bibliography of Atomic Energy*, lub J. Bruszezwska, A. Lech, *Bibliografia prac naukowo-badawczych z dziedziny nauk technicznych, przyrodniczych i ekonomicznych za rok 1961*.

Z publikacji polskich — poza wyżej wymienioną — umieszczono w *Bibliografii* dwie pozycje: 1) *Bibliografię artykułów zawartych w „Nauce Polskiej”, t. I—XX* (pod hasłem „Nauka Polska”), podając w opisie niezgodną z tekstem oryginalnym liczbę stron (84 zamiast 33) oraz uwagę, że jest to publikacja powielona (może więc dysponowano tekstem maszynowym przepisany z oryginału?); 2) książkę S. Kamińskiego, *Pojęcie nauki i klasyfikacja nauk* — ze względu na zawartą w niej obszerną bibliografię „z dziedziny szeroko pojętej filozofii nauki”.

Interesujący jest „rozkład” chronologiczny publikacji objętych *Bibliografią*, obrazujący rosnące tempo rozwoju piśmiennictwa naukoznawczego. I tak, na okres lat 1913—1945 przypada 12 pozycji bibliograficznych (wydanych w tych latach), na lata 1946—1960 — 54 publikacje, na lata 1961—1966 — 89 publikacji.

Ciekawe wyniki daje również analiza treściowej zawartości *Bibliografii*. Posłużyć się tu można indeksem rzeczowym, który wymienia w szeregu alfabetycznym ważniejsze dziedziny lub zagadnienia (*major subjects*) uwzględnione w publikacjach zarejestrowanych w *Bibliografii*. Przy każdym temacie podane są numery odpowiednich pozycji, przy czym uwzględniona jest również zawartość wybranych publikacji, wykazana w części II *Bibliografii*. (Numery tych publikacji są w indeksie podkreślone).

Porównując liczbę pozycji występujących pod poszczególnymi tematami, można stwierdzić, że najwięcej pozycji obejmuje hasło *Administracja i zarządzanie* (26 poz.), drugie miejsce (25) zajmuje temat *Potencjał ludzki (Manpower)*, trzecie — *Historia nauki i Organizacja i klasyfikacja* (po 23 poz.); w dalszej kolejności idą tematy: *Psychologia nauki i Polityka naukowa* (po 22 poz.), *Metodologia* (21), *Filozofia*

¹ Zob. recenzje kolejnych tomów jednej i drugiej bibliografii w „Kwartalniku”, nr 3/1965, ss. 423—427.

² Zob. omówienie dwudziestu roczników biuletynów obydwu serii w „Kwartalniku”, nr 2/1968, ss. 474—475.

nauki (18), *Finansowanie i Informacja* (po 17 poz.), *Szkolnictwo* (16), *Ekonomika i Socjologia nauki* (po 14 poz.).

Drugi indeks, geograficzny, ułożony jest według nazw krajów ugrupowanych w obrębie odpowiednich części świata. Przy poszczególnych hasłach (nazwach części świata lub krajów) wymienione są numery publikacji zarejestrowanych w *Bibliografii*, w których nazwa danej części świata lub danego kraju występuje bądź w tytule, bądź w spisie treści, podanym w części II *Bibliografii*. (Nie jest to więc indeks biorący pod uwagę miejsce wydania publikacji, lecz jej treść dotyczącą jakiegos kraju lub całej części świata).

Tak np. pod hasłem *Poland* znajdujemy pięć pozycji, których treść odnosi się m.in. do Polski, przy czym jedna tylko z tych publikacji została wydana w Polsce (jest to *Bibliografia artykułów zawartych w „Nauce Polskiej”, t. I—XX*). Największa liczba publikacji wykazanych w indeksie geograficznym dotyczy Związku Radzieckiego (23 poz.), potem dopiero idą Stany Zjednoczone, Belgia i Francja z liczbą pozycji o połowę mniejszą (odpowiednio: 12, 11 i 10), W. Brytania (9), Czechosłowacja, NRF i Szwajcaria (po 8 poz.).

Jeżeli natomiast weźmiemy pod uwagę nie treściowy związek poszczególnych publikacji z danym krajem, lecz ich miejsce wydania, to otrzymamy odmienne dane. I tak 2/3 wszystkich pozycji zarejestrowanych w *Bibliografii* ukazały się w Stanach Zjednoczonych (101 poz.), 1/5 we Francji i Belgii (razem 31 poz.), w ZSRR — 5, w W. Brytanii — 4, w NRF, Polsce i Szwecji po 3, w Czechosłowacji i na Węgrzech — po 2 poz. Dane te pozwalają sądzić, że omawiana *Bibliografia bibliografii z zakresu naukoznawstwa* nie uwzględniła w dostatecznej mierze odpowiednich publikacji z krajów socjalistycznych, w tym przede wszystkim z ZSRR, gdzie — jak wiadomo — zainteresowanie problemami naukoznawstwa jest bardzo duże. Mimo to analiza *Bibliografii* może dać podstawę do pewnych ogólniejszych wniosków dotyczących rozwoju piśmiennictwa z zakresu naukoznawstwa, a w konsekwencji — samego naukoznawstwa. Już sam fakt opracowania i opublikowania tak obszernej bibliografii bibliografii z tej dziedziny świadczy o osiągnięciu przez nią pewnego stopnia dojrzałości, a zróżnicowana tematyka publikacji objętych *Bibliografią*, uwidoczniona w indeksie przedmiotowym, wskazuje na tendencję do szerokiego ujmowania zakresu naukoznawstwa.

Maria Dembowska

NOTATKI BIBLIOGRAFICZNE

Zbigniew Ryn duch, *Nauka o stylach w retorykach polskich XVII wieku*. Gdańskie Towarzystwo Naukowe, Gdańsk 1967, ss. 129.

Jak pisze we *Wstępie* autor wymienionej pracy, omawia ona problem, w jakiej mierze siedemnastowieczni autorzy podręczników wymowy (autor określa je terminem: retoryki) „kształtowali tradycje wymowy i stylu, wywiedzione z antyku, modyfikowane w średniowieczu i renesansie”. W Polsce w XVII w. wymowa miała wiele manier stylowych, istniało wiele stylów zdecydowanie złych, często potępianych w teorii wymowy, ale żywych w praktyce szkolnej i obyczajowej — pisze dalej autor i tak określa główny cel tej pracy: „...udokumentowanie i zegzemplifikowanie powyższych tez łącznie z próbą dopracowania się wstępnych wniosków dotyczących nauki o stylach mówionych oraz ich funkcji artystycznej i społecznej”.

Zamieszczony w książce wykaz źródeł obejmuje 46 rękopisów i 51 źródeł drukowanych, wykaz literatury — 43 pozycje (m.in. dwie prace własne autora: *Jana Kwiatkiewicza „Phoenix rhetorum” jako traktat o wymowie barokowej z 1962 r.*